

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỊ HƯƠNG GIANG

**XÂY DỰNG HỆ THỐNG BÀI TẬP NHẪM PHÁT TRIỂN
NĂNG LỰC TẠO LẬP VĂN BẢN MIÊU TẢ
CHO HỌC SINH LỚP 6**

**Chuyên ngành: Lí luận và PPDH bộ môn Văn - Tiếng Việt
Mã số: 60.14.01.11**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Nguyễn Thị Thu Hằng

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong công trình nào khác.

Tác giả luận văn

TRẦN THỊ HƯƠNG GIANG

Xác nhận
của Trưởng khoa chuyên môn

Xác nhận
của Người hướng dẫn khoa học

TS. Nguyễn Thị Thu Hằng

LỜI CẢM ƠN

Sau một thời gian nghiên cứu và thực hiện, luận văn: “Xây dựng hệ thống bài tập nhằm phát triển năng lực tạo lập văn bản miêu tả cho học sinh lớp 6” của tôi đã hoàn thành. Trong quá trình nghiên cứu, do thời gian và khả năng có hạn, luận văn của tôi còn nhiều thiếu sót. Tôi rất mong nhận được sự đóng góp của thầy cô và các bạn.

Đầu tiên, tôi xin cảm ơn sự giúp đỡ, chỉ bảo tận tình của TS. Nguyễn Thị Thu Hằng - người trực tiếp hướng dẫn tôi hoàn thành luận văn này.

Tiếp đó, tôi xin cảm ơn tới các thầy giáo, cô giáo khoa Ngữ văn, các thầy, cô giáo trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên; Thư viện trường và Trung tâm học liệu về tài liệu tham khảo để tôi hoàn thành luận văn của mình.

Cuối cùng, tôi cũng xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, bạn bè, đồng nghiệp và các thầy cô giáo cùng các em học sinh ba trường THCS Cao Xanh, THCS Trại Cau và THCS Lam Hạ đã tạo mọi điều kiện cho tôi hoàn thành luận văn này đúng thời gian quy định.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Người thực hiện luận văn

Trần Thị Hương Giang

MỤC LỤC

	Trang
Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Danh mục các chữ viết tắt.....	iv
Danh mục các bảng.....	v
Danh mục các biểu đồ, sơ đồ	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	6
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
5. Phương pháp nghiên cứu	7
6. Đóng góp của luận văn	8
7. Bố cục của luận văn.....	8
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ CƠ SỞ THỰC TIỄN CỦA VIỆC XÂY DỤNG HỆ THỐNG BÀI TẬP NHẪM PTNL TLVB MIÊU TẢ CHO HS LỚP 6	9
1.1. Cơ sở lí luận.....	9
1.1.1. Văn miêu tả - khái niệm và một số đặc trưng cơ bản	9
1.1.2. Năng lực tạo lập văn bản miêu tả	14
1.1.3. Bài tập và hệ thống bài tập	21
1.1.4. Đặc điểm tâm sinh lý và nhận thức của HS lớp 6.....	25
1.2. Cơ sở thực tiễn	26
1.2.1. Nội dung chương trình SGK, tài liệu tham khảo,... về văn miêu tả lớp 6	26
1.2.2. Thực trạng dạy - học văn miêu tả ở lớp 6.....	28
Kết luận chương 1	33
Chương 2: HỆ THỐNG BÀI TẬP NHẪM PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TẠO LẬP VĂN BẢN MIÊU TẢ CHO HỌC SINH LỚP 6	34

2.1. Nguyên tắc xây dựng hệ thống bài tập nhằm phát triển năng lực tạo lập văn bản miêu tả.....	34
2.1.1. Phù hợp với mục tiêu của môn học	34
2.1.2. Đảm bảo tính hệ thống, tính đa dạng và tính phong phú.....	34
2.1.3. Phù hợp với thực tiễn dạy học Ngữ văn	34
2.1.4. Phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của HS.....	35
2.2. Giới thiệu mô hình hệ thống bài tập nhằm phát triển năng lực tạo lập văn bản miêu tả.....	35
2.3. Hệ thống bài tập nhằm PTNL quan sát, liên tưởng, tưởng tượng, so sánh và nhận xét trong văn miêu tả.....	37
2.3.1. Hệ thống bài tập PTNL quan sát cho HS khi làm văn miêu tả.....	37
2.3.2. Hệ thống bài tập PTNL liên tưởng, tưởng tượng cho HS khi làm văn miêu tả.....	43
2.3.3. Hệ thống bài tập PTNL so sánh và nhận xét trong văn miêu tả	47
2.4. Hệ thống bài tập nhằm PTNL tìm hiểu đề, tìm ý và lập dàn ý cho bài văn miêu tả.....	50
2.4.1. Hệ thống bài tập PTNL phân tích, nhân diện, tìm hiểu đề	50
2.4.2. Hệ thống bài tập PTNL tìm ý	52
2.4.3. Hệ thống bài tập PTNL lập dàn ý	54
2.5. Hệ thống bài tập nhằm PTNL diễn đạt trong bài văn miêu tả	56
2.5.1. Hệ thống bài tập nhằm PTNL viết mở đoạn.....	56
2.5.2. Hệ thống bài tập nhằm PTNL viết thân đoạn	59
2.5.3. Hệ thống bài tập nhằm PTNL viết kết đoạn	64
2.5.4. Hệ thống bài tập PTNL liên kết đoạn trong bài văn miêu tả	65
2.6. Hệ thống bài tập nhằm PTNL phát hiện và sửa lỗi trong bài văn miêu tả	69
2.6.1. Hệ thống bài tập nhằm PTNL phát hiện và sửa chữa lỗi về bố cục	69
2.6.2. Hệ thống bài tập nhằm PTNL phát hiện và sửa chữa lỗi về nội dung.....	69
2.6.3. Hệ thống bài tập nhằm PTNL phát hiện và sửa chữa lỗi về diễn đạt	70
2.7. Phương hướng vận dụng hệ thống bài tập nhằm PTNL TLVB miêu tả.....	70
2.7.1. Vận dụng hệ thống bài tập trong dạy - học văn miêu tả ở phân môn TLV	70

2.7.2. Vận dụng hệ thống bài tập nhằm PTNL TLVB miêu tả vào các phân môn khác của môn Ngữ văn	71
Kết luận chương 2.....	72
Chương 3: THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM.....	73
3.1. Mục đích thực nghiệm	73
3.2. Đối tượng và địa bàn thực nghiệm	73
3.3. Phương pháp thực nghiệm	74
3.4. Nội dung thực nghiệm	76
3.4.1. Thực nghiệm thăm dò	76
3.4.2. Thực nghiệm dạy học (kiểm tra đánh giá).....	79
3.5. Kết quả thực nghiệm.....	91
3.5.1. Kết quả thực nghiệm thăm dò.....	92
3.5.2. Kết quả thực nghiệm dạy học	95
3.6. Kết luận chung về thực nghiệm	86
3.6.1. Về thực nghiệm thăm dò.....	86
3.6.2. Về thực nghiệm dạy học	86
KẾT LUẬN.....	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	100

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

STT	Từ, cụm từ	Viết tắt
1	Giáo viên	GV
2	Học sinh	HS
3	Làm văn	LV
4	Tiếng Việt	TV
5	Tạo lập văn bản	TLVB
6	Trung học cơ sở	THCS
7	Trung học phổ thông	THPT
8	Phát triển năng lực	PTNL
9	Sách giáo khoa	SGK
10	Sách giáo viên	SGV

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. Kết quả khảo phỏng vấn GV về năng lực TLVB của HS lớp 6.....	29
Bảng 1.2. Kết quả khảo sát bài kiểm tra TLVB miêu tả của HS lớp 6.....	30
Bảng 3.1. Kết quả các bài tập: Quan sát, liên tưởng, tưởng tượng, so sánh và nhận xét. Tìm hiểu đề, tìm ý và lập dàn ý.	92
Bảng 3.2. Kết quả các bài tập: Diễn đạt	93
Bảng 3.3. Kết quả các bài tập: Phát hiện và sửa chữa lỗi.....	93
Bảng 3.4. Kết quả kiểm tra ở các lớp thực nghiệm với các lớp đối chứng	95
Bảng 3.5. Kết quả điểm bài làm văn ở các lớp thực nghiệm và các lớp đối chứng.....	96

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ VÀ SƠ ĐỒ

Sơ đồ 2.1. Xây dựng hệ thống bài tập nhằm PTNL TLVB miêu tả cho HS lớp 6.....	36
Biểu đồ 3.1. So sánh kết quả kiểm tra của lớp thực nghiệm với lớp đối chứng.....	95
Biểu đồ 3.2. So sánh kết quả bài làm văn của lớp thực nghiệm và lớp đối chứng.....	96

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Trong cuộc sống có vô vàn sự vật hiện tượng mà không phải lúc nào ta cũng được tiếp xúc trực tiếp với chúng, nhưng chúng ta vẫn có thể hình dung ra sự vật, hiện tượng đó bằng cách miêu tả. Miêu tả càng sinh động, chân thực thì người đọc, người nghe càng dễ hình dung ra đối tượng. Văn miêu tả được dạy từ Tiểu học nhằm bước đầu hình thành kỹ năng miêu tả các sự vật, hiện tượng trong thế giới xung quanh, đến bậc THCS việc dạy và học văn miêu tả được nâng cao giúp ta hình thành khái niệm và cách TLVB miêu tả. Văn miêu tả không chỉ chiếm vị trí quan trọng trong phân môn Làm văn mà yếu tố miêu tả còn chiếm vị trí quan trọng trong đời sống.

1.2. Khi dạy học văn miêu tả việc xây dựng hệ thống bài tập nhằm PTNL TLVB miêu tả là hết sức quan trọng. Nghị quyết số 29 NQ/TW về “*đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đáp ứng nhu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế*”. Đặc biệt chú trọng, dạy học theo định hướng phát triển năng lực cho HS. Khi tiến hành xây dựng lại nội dung chương trình môn Ngữ văn thì phần Làm văn cũng đã điều chỉnh về phương pháp cho phù hợp. Một trong những nội dung mới và những phương pháp phù hợp để phát huy năng lực - đặc biệt là năng lực TLVB cho HS đã được triển khai trong phần Làm văn được quan tâm để đáp ứng được nhu cầu giáo dục đề ra.

1.3. Về mặt phương pháp dạy học, đã từ lâu các nhà nghiên cứu đặc biệt chú ý tới vấn đề *xây dựng hệ thống bài tập*. Các bài tập được tổ chức một cách hệ thống, có cơ sở khoa học, nhằm mục tiêu hình thành những năng lực, phẩm chất nhất định cho HS. Với phần văn miêu tả, lâu nay việc xây dựng hệ thống bài tập cho HS cũng đang được quan tâm. Nhưng những bài tập ấy một mặt chưa có tính hệ thống, mặt khác chưa tập trung rèn luyện phát triển đầy đủ các năng lực cần có để TLVB miêu tả. Dẫn đến chất lượng dạy và học văn miêu tả còn nhiều hạn chế.

1.4. Thực tế các em đã quá quen với việc thực hành viết văn dạng văn bản mẫu và tái tạo văn bản tương tự mẫu ở bậc Tiểu học. Cho nên việc sáng tạo một văn bản nghệ thuật đối với các em học sinh lớp 6 là việc làm vô cùng khó khăn và ít có hứng thú. Hơn nữa sự say mê đọc tư liệu văn học của các em học sinh bây giờ quả là ít ỏi,